

Oponentský posudek, Mrgt.art András Cséfalvay, ArtD.,

Jak korektně napsat oponentský posudek, když mne už většina teoretických textů okolo současného umění unavuje, nepřekvapuje? Vadí mi často i jejich zbytečně nastavovaná délka. Rád bych se však zhostil tohoto úkolu a trapně neopakoval již vyřčené. Vlastně bych ani ale neměl psát o práci Mrgt.art András Cséfalvay, ArtD., respektive něco jen sofistikovaně, deskriptivně popisovat a nejen proto, že nejsem teoretik, ale hlavně proto, že by se měl hledat spíše jiný textově tvarovaný pandán. Nesnaším povinné nudy. Vlastně bych měl spíše napsat báseň, jež by vnitřně pulsovala a v nějakých momentech by se mohla, protnou s plujícím vědomím Andrásovi práce. Nebo by se mohla i minout. Co však znamená ono minutí, jakou by mělo vypovídací hodnotu. Můžeme být součástí pozorovacího procesu, vidíme před sebou, pokud jsme koncentrovaní, jakousi vizuální entitu, slyšíme k tomu i zvukovou stopu, jež nás souběžně s našim pozorováním provází, jistě ne vždy. Rozvíjí se paměťové stopy, jež se sedimentačně usazují v naší mysli, hledají se náznaky, jiskry co zažehují smysl. Jedny z nejkrásnějších momentů v našem vědomí, při vědomí. Jsem samozřejmě vědom, že oponentské posudky mají svou racionální strukturu i administrativní úlohu. Vždy jsem si však zároveň říkal, kam po jejich dobovém přednesu zmizí, kdo se jimi bude za týden, měsíc, roky vůbec zajímat. Jsou a budou pohřbeny v šuplících, trezorech, trouchnivět a pak se při nejlepším budou skartovat, či mazat z počítačů. Což je dobře. Takže slovo nesené prostorem by chtělo být obrazem, hledá své tělo, ztělesnění, fyzické zázemí. Ne jen své virtuální zrcadlo, ale jakési zpřítomnění fluidní hmoty. Obraz prostupuje. Militantnost, pozérství, slepá víra, nemožnost návratu, krutost i slast, tvrdá dogmata, dominance všech vůči všem, archetypy vzdoru i zbabělosti bůhví co ještě, snad i síla podobenství viděná obnaženěji v dobách slabosti a pokoření. Vystupují před námi mentální mapy, holistická území, kdy se jednotlivé úseky potkávají v rozdílném médiu zpracování v nečekaných střetech, kontrastech, nárazech, někdy však i v přímém komplementárním splynutí. Právě na těchto transpersonálních územích zkoumám obsahy vznikajících artefaktů vždy do okamžiků, kdy nutnost proměny jejich jazyka je podmínkou, aby se obsah neztratil smysl tím, že bude jazyk už svým vlastním obsahem. To znamená jediné: že se kontroluje, aby se obsahem artefaktu nestal jazyk sám, pokud se začíná dít, je třeba jiného jazyka na to, aby nesl obsah. Pokud se najde šance na význam sdělení, je zároveň zřejmé, že se umění vždy rodí ve střetu mezi vizí umělce a vizí příjemce (potencionálního diváka). To mimo jiné znamená, že síla umění (umělce) nespočívá s identifikací s náměty, ale ve svobodě se kterou s námětem zachází. Paradoxně se tak dá spolu s Jorge L. Borgesem říci: *že něco můžeme definovat jen tehdy, když o tom nic nevíme...*snad i proto tuším, že neumíme sdělit, to co bychom chtěli, umíme sdělit pouze to, co umíme. Kdy se dá jinými zároveň říci, že umění udržuje kontinuitu smyslu. Kdy smysl je to, v čem se udržuje srozumitelnost něčeho, čemu sami nevládneme, ale přitom sdílíme s druhými lidmi. Smysl není konstrukce, ale objev, není tu pro nás, ale naopak my pro něj. Ano stále hovořím, přemýšlím i o pracích Andrása. Neuhýbám, chci jít jen souběžně. Neboť zdůrazňuji, že věřím v takový text (doslova), který lze ve své ryzí intimní podstatě aplikovat na jakýkoliv jiný text, aniž by utrpěl jeho původní význam. To ale musí znamenat, že i jeho zpochybnění má tuto jeho možnost, což způsobuje náhle nekonečný řetězec aplikací, přestože je stále jen jeden. Ale jestliže je skutečně jen jeden (onen základní, původní jakýsi pratekst), pak cokoli říkat, musí mít oporu pouze v sobě samém a to nelze pochopit, proto musí existovat. A to co nelze pochopit, tedy například i onu existenci umění, má oporu v tajemství, které není našim nepochopením samotného tajemství, ale to, že si tajemství samo o sobě nerozumí. Asi neexistuje universální ideál splynutí umění a života, ale současně zůstává hybným momentem uměleckého hledání, přesahů, metafor.

Smyslem umění je potom neustále hledání utopie, nikoli potvrzení výsostného postavení vlastní kulturní tradice. Současné umění je tak především uměním kontextu, tedy souvislostí! Kontext je již tak dlouhou dobu jeho samostatnou estetickou, ale i etickou kategorií. Tedy jasněji, kontext změnil především svou funkci. Co to zjednodušeně znamená: zejména to, že forma sdělení může být jakékoliv medium, od klasického obrazu, přes foto, instalaci, sochu, video, happening, hru, film. Avšak musí umět zřetelně a intenzivně vypovídat v čase nejen své významové orientované reflexe, ale musí umět pro svou funkci najít dostatečné průchody vně svého území. Teprve pak se stává smysluplnou i pro svůj předpokládaný duchovní potenciál. Tím i to, co se může na první pohled zdát být např. pouhou estetickou kratochvílí, dekadentní perverzitou, či povrchní angažovaností, získává komunikativní nadčasovost ve svém interaktivním charakteru a to i bez ohledu na kategorie nízkého, či vysokého elitního umění. Protože pro tzv. nadčasovost se nelze prostě jen tak rozhodnout. Paradoxně již samotná povaha dnešní transformace vnímání současného umění míří do oblastí, kterým nemusíme již příliš rozumět a ani si je logicky dosazovat do vnějších modelů. To, ale nevylučuje vlastní umělcovu přítomnost, jeho intenzivní postoje ve vztahu k většinové společnosti. Právě naopak. Samozřejmě pro identitu samotného umění není většinová společnost jediným, či dokonce základním kritériem, Není a nesmí být, ale je svým způsobem nezbytným vnějším prostorem, který vytváří různé úhly ozvěn. Má-li být umění smyslem, musí být nedokonalé, samo v sobě rozporné, musí být v něm i něco co je více, než je ono samo. Jinými slovy, umění je v sobě a pro sebe zacyklená metafora, čímž má ve svém těle neproniknutelnou jinakost a je si zároveň nesrozumitelné. Říkám našťastí. Což implikuje další myšlenku, že umění není sice všemocné, nebo že by bylo podřízeno vyššímu osudu, ale má šanci tento osud zprostředkovávat. Je jen na nás, jak moc jej dokážeme ve svých sociálních, fyzických vazbách vnímat. Stále hledáme jakési podvědomé srovnávání, jakési životní korekce. Trochu populárně by se tak dalo i říci, že umění si v jakékoliv době nacházelo mnoho cest, jak vyjádřit svůj vztah k tzv. realitě (nejen viděné), která nás všechny obklopuje. Kdy jedním z mnoha snů, vizi utopií, bylo taky anticipovat jevy a děje, které se teprve neznatelně a nesměle objevovaly. Hledala se tak i forma, která tuto anticipaci, toto předjímání dokáže nejintenzivněji vyjádřit. Vytváří se prostředí pro nová (jiná) sdělení. Co kdybych teď vyslovil něco k fyziologii těla: fáze beta- 15-30 hertzů, fáze alfa 7-13 hertzu. Co to znamená a proč tyto parametry včleňuji do oponentského posudku? No zcela záměrně, neboť i tyto frekvence mají co dočinění se stavem naší mysli, při kreativním myšlení, při vzniku umění i při jeho následném vnímání. Kdy běžná fáze 15-3 hertzů v okamžiku jisté exaltace přechází na vyšší frekvenci, kdy se aktéři (umělci, diváci) jakoby rozpouštějí do své hry, práce a stávají se hrou, prací, tedy i viděním samotným. Kdy se vědomí opouští a prochází se do stavů zóny transu a mozek je ve fázi alfa a stupňují se vášně, pudy a emoce. Bože kam se mi ztratil András Cséfalvay? Dovolím si tvrdit, že nikam, pouze jsem ho a jeho práci jaksí rozpustil do předchozích řádku, vět. Je v nich zpřítomněn, tak jako další umělci. Nejsem kritik, tak nemohu být klasifikátorem jeho videí, mohu jen souběžně vnímat jeho touhu i energii. Neboť umění pro mne není předem daný předurčený soud. Není pro mne ani bojem mezi odlišnými sociálními bublinami. Umění je pro mne schopností formy, která láme jazyk, jenž se už stává vlastním obsahem, aniž by se však ztratil jeho význam. Je pro mne rovněž i souhrnem intuicí v momentě udržitelné srozumitelnosti, je tedy spíše objevem, než konstrukcí, neboť je-li něco nepochopitelné, vůbec neznámá, že je to méně skutečné. Jinými slovy smysl není konstrukce, ale objev. V tomto prostoru se taky zřetelně nacházejí i práce Andráse, neboť ani jeho přístup k umění není jen o srozumitelnosti, ale o umění vytvářet prostor srozumitelnosti. Umění je tak zároveň způsobem myšlení skrze vidění, nikoliv však jen slovní zásobou vědění. I proto není nikdy objektivní, přesto nezohledňuje pouze subjekt jako nasycení autenticity. Umění je pro mne experimentálním

územím, ve kterém se nabízejí nečekaná srovnání, ale i možnosti pro setkávání s použitím výkladů, a přitom je neustále o pohyblivém procesu hledání formy. Proto nadále věřím i v ono již okřídlené sdělení, že „intenzita si najde formu“. Takto definovanou intenzitu v umění chápu i jako neočekávatelné riziko, stále má pro mne svou původní mohutnost i jasnost. Pohybujeme se samozřejmě i v nesamozřejmých nejistotách. Forma, jež zohledňuje, navazuje, proměňuje, převrací a zdůrazňuje, je pro každého jedince, v tomto případě pro Andreášovou práci, zcela v jeho dispozicích a možnostech. Může být jak polemická s vědou, s našimi informacemi, fikcemi, s etikou. Snaží se tak být předem neuzavřeně a vzájemně pochopit i onu skutečnost, že jakékoliv umělecké dílo se definuje uměleckým světem a umělecký svět uměleckými díly, které však nezavazuje k žádnému předem definovanému způsobu života. S plnou odpovědností se naší se rovněž vnímat realitu, kdy se i každý nečekaný a důležitý experiment časem mění a rozptyluje v jistý druh konformity, neškodné konvence, ne-li konzervatismu, až do své smrti. Za mne jeho práci respektuji.

Děkuji

Prof. Jiří David